Ассаламу гIалайкум!

ЦIумадисезул гьаракь

Голос Цумады

2022 соналъул 6 май Рузман №20 (7728) Газета бахъизе байбихьана 1937 соналъул 1 декабралда Багьа 8 гъурущ 12 +

ЦIУМАДА РАЙОНАЛЪУЛ ГАЗЕТА - ЦУМАДИНСКАЯ РАЙОННАЯ ГАЗЕТА

Барки

ХIурматиял районцоял!

Гьале тIаде щолеб буго Советияб халкъалъ КIудияб ВатIанияб рагъда бергьенлъи босаралдаса 77 сон тIубаялъул байрам. Дунялалъулго цебетIураб инсаниyталъ рекIелъ чIухIигун, рохалилаб асаргун дандчIвай гьабула гьеб байрамалда щибаб соналъ.

Нилъеца кIудияб пашманлъигун ракIалде щвезарула рагъда хваралги, араб бакI лъачIого тIагIаралги, рокъоре тIад руссун хадур абадияб рокъоре аралги. РухIалда барахщинчIого багъана нилъер халкъ гурхIел гьечIев тушманасда данде. 1118 сордо-къоялъ халатбахъараб рагъда нилъер халкъалъ бихьизабуна цолъи, гьудуллъи ва ВатIаналде бугеб рокьи. КигIан сонал свераниги, заман аниги, нилъеда нилъер наслабазда кIочене бегьуларо рагъухъаби, гьез гьарурал бахIарчиял ишал, ракьалда рекъел букIинабизе гьез бахъараб хIаракат.

Гьеб киданиги кIочоне биччазеги бегьуларо. Баркула киназдаго КIудияб ВатIанияб рагъда бергьенлъи босаралдаса 77 сон тIубай. Кьеги нужее киназего сахлъи, рохел ва талихI. БукIаги нужеда тIад даимго ракълилаб зоб.

Районалъул бетIер Шамил ГIумаров

КIудияб Бергьенлъиялъ - 77 сон

Рагъул гIахьалчагIазе абадияб рецц

Дунялалда ккана гIемерал рагъал, амма инсаниyталъул тарихалда жаниб ккун батиларо КIудияб ВатIанияб рагъ гIадаб инсанас гIемер би гIодобе тIураб лъугьа-бахьин.

Исана кIудияб чIагольиялда кIодо гьабулеб буго нилъер улкаялда нилъер бахIарчияб халкъалъ ва цIар рагIарал яргъилал къуватаз фашистазулаб Германиялда тIад КIудияб Бергьенлъи босаралдаса 77 сон тIубай.

1945 соналъул 9 май ккола тIолабго нилъер халкъ чIухIараб, гурхIел-рахIму гьечIеб, инсаниyталъул тарихалда жаниб вахIшилъиялъул рахъалъ жинда релълъараб цоги букIинчIеб рагъ лъугIараб къо.

ТIолго советияб халкъалъ гIадин, цIумадисезги гIахьаллъи гьабуна гьеб рагъда. КIудияб ВатIанияб рагъде нилъер районалдаса ана 2187 чи. Гьездаса ВатIан цIунулаго бахIарчилъиги бихьизабун, рагъ лъугIун хадуб тIадруссана ва халкъияб магIишат цебетIезабиялда хIалтIана 1311чи. Абадиялъего кьалул майданалда шагьидлъана 876 чи. Нуснус мустахIикълъана пачалихъалъул тIадегIанал шапакъатазе. Совет Союзалъул БахIарчиясул цIаралъе мустахIикълъана Эчедаса Къади Абакаров.

Нилъеда тIадаб буго рагъул бахIарзал ракIалде щвезаризе, гIун бачIунеб гIел ВатIан бокьулеллъун куцазе, бахIарчиял умумузул тарих цIунизе. Жакъа нилъгун гьечIо районалдаса цониги рагъул гIахьалчи.

Нилъеца жакъа бетIер къулула рагъда хваразе, гьенир гIахьаллъаразе, фронталъе, бергьенлъиялъе гIоло дол соназ тылалда хIалтIарал захIматчагIазе.

Совет Союзалъул БахIарчи Абакаров Къади Абакарович

Хъвадарухъан МухIамад Шамхаловас хъвалеб буго: «1935 соналъ ниж призывникал хIадурлъулел рукIана рекеризе, кIанцIизе, гамачI рехизе,

гугариялъе. Киналго гьел къецазулъ цебехъанлъи бихьизабулеб букIана Къадица. БатIаго гьес ниж гIажаиблъизарулел рукIана кьвагьдеялъулъ росулел тIокIал хIасилаз».

Къади армиялде инегIан хIалтIана колхозалда бригадирлъун, фермаялъул заведующийлъун, колхозалъул председательлъун.

ГIарзаги кьун, армиялде арав Къади кор боркьараб рагъде ккана 1942 соналъ. ТIоцебесеб рагъул лъугьа-бахьин ккана Кавказалда. Терекалда аскIоб бугеб Ищерское абулеб станциялда 113 абилеб борхалъуда. Гьениб Къадил отделениялда тIаде тушманасул 10 танкгун цадахъ пехоталъул рота бачIунеб букIана. Рота гъурун гIодоб бана, амма танкал тIаде рачIунел рукIана. Къадица буюрухъ кьуна гранатаби ва цIа ккезабулел шушби хIадур гьареян. Гьеб рагъда хвезабуна 2 танк, чIвана 30 немцав. Къадица гьединго гIахьаллъи гьабуна Донбасс, Украина, Молдавия эркен гьабиялъулъ.

1944 соналъ Днестр гIор бахулаго бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло Къадие щвана медаль «За Отвагу». КIиабилеб нухалъги медаль «За Отвагу» щвана гьесие Кишиневалда аскIоб бугеб Молдавиялъул Албина абулеб росулъ бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло. «Орден Красное Знамя» щвана рагъун Висла ва Одер гIорал рахулаго бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло.

Польшаги бахъун, Къадица Берлиналдехун нух босана, ва немцазул гьитIинабго Вербег абулеб росдал «Зеелевские высоты» борхалъуда ккараб рагъда бихьизабураб бахIарчияб гьунаралъухъ Къади Абакаров вихьизавуна Совет Союзалъул БахIарчиясул цIаралъе ва 1946 соналъул 16 маялъ гьесие гьеб тIадегIанаб даражаялъул гIаламатги кьуна. Гьеб рагъулъ гьабуна Къадица немцазул бухIулеб танкалда тIад машгьураб «Лезгинка» кьурдиги. Рагъ лъугIун хадув Къади хIалтIана Агъвали военруклъун, районалъул сбербанкалъул нухмалъулевлъун.

Къади Абакаров къадаралде щвана 1948 соналъ, вукъун вуго Эчеда росулъ.

ХIайбулаев МухIамад

Ленинградалъул блокадаялъул захIмалъабиги хIехьон, рагъдаса вуссана РичIагьанихъа гвардиялъул капитан МухIамад ХIайбулаев.

Буйнакск шагьаралъул педучилищеги лъугIизабун, гIагараб росулъ учительлъун хIалтIизе вачIарав МухIамад 1939 соналъул май моцIалъ Советияб Армиялде ахIана. Рагъ байбихьараб къоялъ МухIамад цIалулев вукIана Ленинградалъул рагъулабгун политикияб училищеялда курсантлъун.

1941 соналъул 28 августалда МухIамадицаги гьесул гьалмагъ Михаил Черновыцовасги бетIерлъи гьабулеб гьабулеб батальон, захIматал рагъалги гьарун, немцаз сверун ккураб бакIалдаса къватIибе борчIизабизе кIвана. Гьениб бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло гьев кIиясего кьуна БахIарчилъиялъул медалал. 1943 соналъ Званко абулеб росу бахъулаго бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло МухIамад мустахIикълъана «БагIараб цIва» орденалъе. 1944 соналъул январалдаса МухIамадица бетIерлъи гьабулеб батальоналъ чанго росу ва щулалъаби тушманасдаса эркен гьаруна, асирлъуде росана немцазул рикIкIен гIемерал солдаталгун офицерал ва гьенир рагъазулъ гьарурал гьунаразе гIоло гьесие кьуна Александр Невский ва Суворовасул орденал.

Чанги батIиял захIматал рагъазулъ лъукъун МухIамад щуго нухалъ ккана госпиталалде, сахлъун тIадвуссун батальоналъе бетIерлъиги гьабуна гьес.

872 сордо-къоялъ халат бахъараб Ленинградалъул блокадаялда гIемер захIмалъаби рихьана МухIамадида, амма мугIрузда гIурав гIадатияв магIарулав сундуего къуркьичIо.

Рагъдаса вуссиндал, МухIамад хIалтIана районалъул социалияб рахъалъ халкъ хьезабиялъул отделалъул заведующийлъун, комсомолалъул райкомалъул секретарьлъун, ДАССРалъул Верховный судалъул коллегиялъул членлъун, Гъуниб районалъул прокурорлъун, ахираб заманалда РичIагьанихъ росдал библиотекаялъул заведующийлъун.

МухIамад къадаралде щвана 1986 соналъ, вукъун вуго РичIагьанихъ росулъ.

Дибиров МухIамад

Щуго сонилаб кор боркьараб рагъдаса бахIарчияб къагIидаялъ тIадвуссана Гьадириса МухIамад Дибиров. Жиндиего бокьун гIарзаги хъван гьев рагъде ана 1941 соналъул декабралда. Рагъулаб нух байбихьана Белград шагьаралда. ГIахьаллъана Севералъул Доналда ругел Басрияб Саита, Писаревка, Федоровка росабалъ цIоб гьечIел рагъазулъ. Гьенив лъукъун госпиталалде ккола ва

КIудияб Бергьенлъиялъ - 77 сон

Рагъул гIахьалчагIазе абадияб рецц

1

сахлъун тIадвуссун вачIиндал витIула танкабазул хасаб бригадаялда минометчиклъун.

Сталинград бахъулаго, вахIшияй рагъазулъ жигараб рагъулаб гIахьаллъи гьабуна МухIамадица. Гьениб гьез немцазул анлъабилеб армиялъе бетIерлъи гьабулев фельдмаршал Фридрих Паулюс лъабунусазарго рагъухъангун асирлъуде восана.

1943 соналъул февралалдаса хадуб гIахьаллъи гьабуна Брянскиялъул рохьал немцаздаса рацIцIад гьариялъул рагъазулъ, Орелалъул рахьалда рукIарал щулалъаби риххизариялъулъ.

Минометазул ротаялъул расчеталъул командирлъун вукIадго МухIамадица немцазул тIадекIанцIи нахъ чIвана ва хвезаруна гьезул гIарадабиги, кIудияб зарар гьабуна гьезул техникаялъеги. Гьенир гьарурал ишазе гIоло гьесие кьуна «Багьадурлъиялъе гIоло» медаль.

Гьелдаса хадуб гIахьаллъана Курск, Смоленск, Великие Луки, Витебск, Вильнюс шагьарал эркен гьариялъулъ.

Рагъда бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло МухIамад Дибиров мустахIикълъана «БагIараб цIва», III даражаялъул РещцIалъул ва ВатIанияб рагъул II даражаялъул орденазе.

Госпиталалда саламатаб заманги бахъун, МухIамад витIана 1945 соналъул августалда Япониялъулгун букIараб рагъуде.

Рагъдаса вуссун хадув МухIамад хIалтIана нилъер районалъул прокуратураялъул следовательлъун, ЦIунтIа районалда прокурорлъун, районалъул газеталъул редакторлъун, райисполкомалъул инструкторлъун, Гьадири росдал колхозалъул председательлъун.

МухIамад вукъун вуго Гьадири росулъ.

Къадиров МухIамад

Рагъда бихьизабураб бахIарчилъиялъе гIоло кIиго нухалъ «БагIараб цIва» орден щвана ТIисси-Ахикьа Къадиров МухIамадие.

Январалъул 1942 соналъул январалда, гIарзаги кьун, МухIамад витIула Приморский краялда рекIараб аскаралъул дивизиялде, гьебго соналъ сентябралда гьеб дивизиялъ жигараб гIахьаллъи гьабула Москваялда гIагарда унеб рагъулъ. Гьениб бихьизабураб бихьинчилъиялъе гIоло гьесие щвана медаль «За отвагу». Братислава шагьаралда МухIамадил анлъго рагъухъанасул отделениялъе буюрухъ гьабула разведкаялде ине. Гьениб гьесул отделениялъ ункъо немцав вачIана асирлъуде восун, гьездаса кIвар бугел баяналги щвана нилъер командованиялъе. Гьеб бахIарчияб гьунаралъе гIоло гьесие кьуна «БагIараб цIва» орден.

1944 соналъул 1 марталда Дубки шагьар бахъулаго МухIамадил взводалъ асирлъуде восана 109 фашистазул солдат ва офицерал, гьезда гьоркьов цо генералги. Гьеб бергьараб операциялъе гIоло МухIамадие кьуна «БагIараб цIва» орден. 1945 соналъ нилъер армиялъ бахъана Венгриялъул тахшагьар Будапешт, гьениб бихьизабураб гьунаралъе гIоло МухIамадие кьуна орден

«Славы». 1945 соналъул 20 марталда Югославиялъул тахшагьар Белград бахъиялъулъ бихьизабураб бахIарчилъиялъухъ МухIамадие кьуна кIиабизеги «БагIараб цIва» орден ва Югославиялъул кIиабилеб тIадегIанаб даражаялъул орден. Рагъдаса вуссун рокъове щведал, МухIамадил каранда кенчIолеб букIана кIиго медальги лъабго орденги. ХIалтIана батIи-батIиял хъулухъазда.

1983 соналъ МухIамадие къадар щвана, вукъун вуго ТIиссиахикь росулъ.

ХIажиев Мансур

Районалъул рагъулаб комиссариаталъ ахIун, рагъде арав Гьигьалъа ХIажиев Мансурица Украиналъул тIоцебесеб ва Белоруссиялъул тIоцебесеб лъабабилеб фронтазул разведбатальоназул къокъабазда цадахъ нахъа тола Дальний Востокалдаса Берлиналде щвезегIан рагъулаб нух.

Жигараб гIахьаллъи гьабула Бакъбаккул Пруссиялъул, Польшаялъул ва Германиялъул шагьаралгун росаби эркен гьариялъулъ ва Дайме, Висла, Одер гIорал рагъун рахиялъулъ. Инстербург, Прейсиш Айлау, Лабиау, Велау и Кенигсберг шагьарал эркен гьарулаго бихьизабураб бахIарчилъиялъухъ мустахIикълъана командиразул рикIкIен гIемерал барка-

лабазе. КIудияб ВатIанияб рагъул заманалда бихьизабураб багьадурлъиялъухъ Мансур мустахIикълъула кIиабилеб даражаялъул «ВатIанияб рагъ», «БагIараб ЦIва» орденазе ва «1941-1945 соназ КIудияб ВатIанияб рагъулъ Германиялда тIад бергьенлъи босиялъухъ» медалалъе. Рагъда хадусел соназ щвана юбилеязул рикIкIен гIемерал медалал.

Бергьенлъиялъул хIакъалъулъ рохалилаб хабар Мансурица дандчIвана Берлиналда. 1945 соналъул маялда тылалъул хIалтIухъан хIисабалда гьев витIула Кенигсберг шагьаралде кванил нигIматазул складалъул заведующийлъун.

Гьебго соналъул декабрь моцIалда тIадвуссана гIагараб росулъе, ва 1957 соналде щвезегIан хIалтIана Гьигьалъ росдал СССРалъул Верховный Советалъул цIаралда букIараб колхозалъул председательлъун.

Гьеб хъулухъалда хIалтIулаго росдал магIишат цебетIезабиялъулъ рихьизарурал лъикIал хIасилазухъ гьев мустахIикълъана «ЗахIматалъул БагIараб байрахъ» орденалъе ва витIана ВДНХялъул цебелъеялде Москваялде. МустахIикъаб хIалхьиялде иналде цеве хIалтIана районалда батIи-батIиял хъулухъазда: нухал рахъулеб ва кьачIалеб участкаялда мастерлъун, райПоялъул заготовительлъун, Шаваялда Гьигьалъ росдал колхозалъул председателасул заместительлъун. ГIумрудул ахирал соназ гIумру гьабун вукIана Гьизляр районалда.

Мансур къадаралде щвана 1996 соналъ, вукъун вуго Гьигьалъ росулъ.

Вечедов МухIамад

ВатIаналде къо ккедал, гьеб цIунизе рахъаразда гьоркьор бихьинал гIахьаллъичIеб хьизан цIакъго къанагIатго гурони букIун батиларо магIарухъ. 18 сон барав гьитIинавго гIолохъанчи Вечедов МухIамад 1942 соналъ ахIана Бакуялъул кIиабилеб пехотаялъул училищеялъул курсантлъун цIализе. Гьесда цадахъ цIалулел рукIана Гьаквариса АхIмад МухIамадов, ТIиндиса ГIабдулхIалим МукIучев, Гьигьалъа ГIисадибир ГIисаев, Лъондодаса ГIисакъ Деньгаев, КIванадаса МухIамад Дарбишев.

Рагъул тIоцебесеб лъадари МухIамадие щвана Туапсе шагьаралда пулеметчиказул отделениялъул командирлъун. Вагъулев вукIана Новороссийскиялъул 1339 кьвагьдохъабазул полкалда Цезарь Куликовасул нухмалъиялда гьоркь. Украиналъул фронталъул 449 зениталъулабгун артиллерияб полкалъул кьвагьдохъан МухIамад Вечедов гIахьаллъана тушманасдаса Новороссийск ва Керчь шагьарал эркен гьариялъулъ.

ГIахьаллъана Ясско-Кишиневияб операциялъулъ, Австрия, Румыния, Чехословакия ва Венгрия эркен гьариялъулъ. Одер гIор бахулаго ккарал рагъазулъ щуго нухалъ лъукъарав гьев рагъуе ярагъунаревлъунги рикIкIун, рокъове витIула. Бергьенлъиялъул къоялде дандчIвай гьабуна рокъоб.

МухIамадил каранда кенчIана «ВатIанияб рагъул» тIоцебесеб даражаялъул орден, «Багьадурлъиялъе гIоло», «Рагъулаб хъулухъалъе гIоло», «Кавказ цIуниялъе гIоло», «Гер-

маниялда тIад бергьенлъи босиялъе гIоло», «Рагъулаго Одер ва Днепр гIорал рахиналъухъ» ва цогидаги медалал.

Рагъ лъугIун хадув МухIамад хIалтIана партиялъулгун советиял органазда: кIиго нухалъ вищана Хуштада росдал Советалъул исполкомалъул председательлъун, хIалтIана районалъул социалияб рахъалъ гIадамал хьезариялъул отделалъул нухмалъулесул заместительлъун, гIемер мехалъ нухмалъи гьабуна Хуштада ва ЦIумада росабалъ колхозазул парторганизациябазе.

МухIамад къадаралде щвана 1991 соналъул августалда 68 сонил ригьалда, вукъун вуго Хуштада росулъ.

ХIажимухIамадов Ислам

-МугIрузул халкъал! РекIкIав тушманасде данде къеркъезе ахIулел руго дица нуж. Киналго рахъе ракълилаб букIинеселъе гIоло тушманасде данде рагъизе,-ян ахIи балеб букIана доб рагъ байбихьарал къояз ЦIадаса ХIамзатица.

Гьеб рекIее гIурал районалъул гIолохъаби цоязда хадур цоял кьерда рахъун чIун чIун рукIана рагъулаб комиссариаталъул минаялда цере.

Гьезда гьоркьор рукIана ТIиндиса ХIажимухIамадов Исламги, вацал МухIамад ва Гъусар Гъусаровалги. Гьоркьохъеб Азиялъул салул авлахъалги, Сибиралъул гIаздал

байдабиги нахъе тун, квачги цIоройги хIехьон, моцIидасан ,10 февралалда, гьел щвана Япониялъулгун гIорхъода бугеб Маньчжуриялде. ЛъагIел ана гьезул рагъулал хIадурлъабазда ва 1943 соналъул 20 февралалда гьезул лъикIаб хIадурлъи ва лъадари щвараб дивизия рехана фронталда гIагарлъухъ бугеб, фашистаз щущахъ биххизабураб Тула областалда бугеб махххул нухлул Теплая станциялде. Поездалдаса къватIире гьел рахъунаго, немцазул «миссершмитаз» бараб гIарадабазул цIадуца лъикIалан камиял ккана дивизиялъе. Гьенисан гьезул полк рехана 15 сордокъоялъ 524 км. нухлул манзилалъ рикIкIада бугеб Курская областалъул Сетное росулъе. Гьенисан рагъулаго гьел щвана Брянск областалъул Севск росдал гIагарлъухъ ва гьениб гьезул полкалъе щвана рагъулаб тIоцебесеб лъадари. Гьениб гьез цIунун букIана Севск росдада гIагарлъухъ бугеб 171 борхалъи.

23 сордо-къоялъ, цIоб гьечIел рагъалги гьарун, цIунана Исламил полкалъул тIоцебесеб эскадроналъ гьеб борхалъи. Рагъухъабазул бахIарчилъиялъул ва къохIехьеялъул бицинал тIолабго корпусалда тIиритIизарун рукIана.

Цо-цо къояз эскадроналъ тушманасул анцI-анцI кутакаб гьужум нахъчIвалаан. Гьеб борхалъуда ралел бомбабаз, гIарадабаз, гранатабаз соридизабулеб букIана ракь. Сунцаго къуркьизабичIо нилъер рагъухъабазул бихьинчилъи ва бахIарчилъи, гьеб рагъда хасго тIокIлъи бихьизабуна пулеметчик Ислам ХIажимухIамадовас.

Тушманас цIидасан кутакаб гьужум гьабизе байбихьана, борхалъи цIунулезул кьерал дагь-дагьккун дагьлъулел рукIана, амма чIаго хутIараз, нахъехун гали тIамичIого, кьвакIараб кьеркьей гьабулеб букIана. Лъабго танкгун, немцаз жигараб кьагIидаялъ борхалъиялде тIаде рахине

3

КIудияб Бергьенлъиялъ - 77 сон

Рагъул гIахьалчагIазе абадияб рецц

2

байбихьана. Рагъ хIалуцана. Гьединаб ахIвал-хIалалда, гIумруялъе кIудияб хIинкъи бугониги, Ислам цогидал рагъухъабаздаса лъикIаланго цеве ана ва эскадроналъул квараназ рахъалда жиндирго пулеметги рекъезабун, тIаде къалев вугев тушманасде кьвагъдезе лъугьана. Бахъана кIудияб гьаракь, ва тушманасул кIиго танк, кIкIуйдулъги лъун, тIерхьана. Лъабабилеб танк тIадбуссун ана.

Гьеб лахIзаталда Исламида бихьана, немцазул рагъухъабазе кумекалъе бронетранспортерги бачIун, гьелъ нилъер рагъухъабазде данде кьвагъдолеб. Исламица хехго жиндирго пулеметалъул цIа гьелдехун буссинабуна, амма тушманасул бронетранспортер рикIкIад букIана. Гьеб мехалъ Исламица, хъущтIунги ун, вихьулареб хIалалъ бронстранспортералде тIадеги гранатаби рехана ва гьеб лъалхъизабуна. Рагъулав гьалмагъ КерчагIалил кумекалдалъун Исламица жиндирго пулемет тушманасул бронстранспортералда тIад рекъезабуна ва тIаде рачIунел немцазде кьвагъдезе байбихьана.

Гьеб лъугьа-бахъиналъ тушбаби тамашалъизаруна, жидерго машинаялъ жидедаго данде кьвагъдеялдалъун. Гьеб мехалъ цоялда хадур цоял машинаялда аскIор ругел минабаздаса кьвагъдезе лъугьана. Исламил пулемет буцIцIун чIана ва немцал бронстранспортерал аскIоре рачIине лъугьана. Циндаго Исламил пулемет тушмангун цIидасан гаргадана ва фашистал гъурана.

Исламица пулеметалъул кьвагъдей, жив лъукъун вугониги, нилъерал тIаде щвезегIан чIезе течIо, ва гьеб кьоялъ нилъер рагъухъабаз тушманасул 8 танкги бухIана, 130 солдатги чIвана, борхалъиялда тIад кверщел гьабизеги тушманги виччачIо.

Гьеб ахIи-хIуралда тIаде щварал росуцоял вацал Гьусаровас Ислам хIинкъи гьечIеб бакIалде вачана, амма гьев кватIичIого тушманасул гуллица чIвана.

Рагъулал гьудулзабаз ва вацал Гьусароваз мугIрузул бахIарчияв вас 171 борхалъиялда вукъана ва гьелъие цIарги кьуна Исламил борхалъиян.

Гьедин, гьитIинабго борхалъи тушманасдаса цIунулаго, бахIарчиго хвана Ислам ХIажимухIамадов.

ГIабдулмажидов МухIамад

ГIолохъанго эменги хун хутIарав 17 сонил гIумрулде вахарав Гъоркьгъаквариса ГIабдулмажидов МухIамадица, росулъ гIумру гьабизе захIматаби букIун, хIалтIизе сапар бухьана чачаназул ГIурус-Мартаналде. Гьенив хIалтIулаго, 1942 соналъул ноябрь моцIалъ, чачаназул гIолохъабигун цадахъ, армиялда ана. Ростовалде унелъул я чачан, я гIурус мацI лъаларев гьесда поездалда дандчIван вуго Щуйиди колодаса росуцояв ГIабдулмуслим абулев чи. Батайскиялде щведал гьевги ватIа гьавун вуго. Кагарник станциялда рагъулаб хIадурлъиялъе моцIгIанасеб заманги бахъун гьел ритIун руго Ворошиловградалде.

ГIемер заманго бачIого гьел ритIула Курск областалде. Щуго сордо-къоялъ макьу гьечIого рухьанин жидеца хандакъал ва машинаби рахчизе бакIал. Анлъабилеб

къоялъ байбихьанин доб немцазе хвалил гудур жинца лъураб гучаб рагъилан бицунаан МухIамадица.

ГIемерал бакIазде щун вуго МухIамад рагъда, киве ва щиб бакIалда щваравали гьесда ракIалда гьечIо, амма гьесда ракIалда рукIана, гьужумал гьариялъулъ ккарал гIемерал камиязул ва лъукъиялъул хIужжаби. ГIемераб заман гьоркьоб иналъги, гIурус мацI лъачIого букIиналъги, херлъиялъги ккарабщинаб жо ракIалда чIолеб гьечIилан бицунаан гьес.

Украиналъул Чамкашка абулеб росулъ сордо бахъизе чIедал, гьеб росдал гIадамаз бицунеб букIун буго жидее немцаз гьабураб хIакъирлъиялъул, гьезул вахIшилъиялъул. Гьезда бихьизабун буго улбуздасаги батIа гьабун каранда хахулеб 20 лъимер гьанкъизе рехараб гвендги. Гьелги рукIун руго Германиялде лагълъи гьабизе ритIарал гIолохъанал улбузул лъимал.

1943 соналъул жанирусcалихъ гьел щун руго Г. К. Жуковас нухмалъи гьабулеб армиялде, ва гьенив МухIамад лъукъун вуго. МоцIидасан сахълъун тIадвуссун жиндирго часталде щун вуго гьев.

ГIемер кватIичIого гьезул полк щун буго Польшаялъул ракьалде. Гьенир гьелгун дандчIван вуго Г. К. Жуков. Гьес рагъухъабазда цIехон буго бугеб рагъулаб ахIвал-хIалалъул, хьизан - лъималазул ва гIагарлъиялъул рачIунел кагътазул, рекIел ахIвал-хIалалъул. МухIамадица гьесие жаваб кьун буго кинабго лъикI бугилан. Гьелдаса разилъиялъ Жуковас гьесул гъажалда кверги лъун абун буго: «Молодец, так надо держать!»-абун.

1944 соналъ Польша эркен гьабулаго МухIамад кIиабизеги лъукъун вуго, ва кIиго моцIидасаги цIикIкIун заман госпиталалда бахъун буго. Немцазулгун гьарулел вахIшиял рагъалгун, гьезда кьабиги щвезабулаго гьезул рагъухъаби щун руго немцазул ракьалда бугеб Одер гIурул рагIалде. Командованиялъ МухIамадил полкалъе буюрухъ кьун буго цо пуланаб щулалъи босизе. Къаси мехалъ рагъги бан, рогьалиде гьеби бахъун буго гьез. Гьеб рагъулъ 300 чиясул нахъе хутIун вуго 21 чи, МухIамадил хьабалухъагIучIал жагъаллъун руго гьенир.

1945 соналъул 26 апрелалда санчасталде витIун вуго МухIамад, гьаниб гьесул рагъулаб нухги лъугIун буго.

1946 соналъул январалда МухIамад гIагараб росулъе тIадвуссана. Рагъдаса вуссун хадув гьев хIалтIана колхозалда бригадирлъун, складалъул заведующийлъун ва цогидалги хIалтIабазда.

МухIамад вукъун вуго Гъоркьгъакквари росулъ.

МухIамадов ЖабрагIил

Инхокьвариса гIолохъанчи МухIамадов ЖабрагIил 1942 соналъул риидал щвана анцIила кIиго росуцоявгун Дальний Востокалда бугеб Хабаровск краялъул Камень-Рыболов абулеб росулъе.

Гьенив рагъде хIадурги гьавун, 1943 соналъ ЖабрагIил витIула централияб фронталде. Гьенире щведал росуцоязги ратIа гьарула. ЖабрагIилица гIахьаллъи гьабула Киев, Белгород, Брянск, Орловск, Курск шагьарал эркен гьариялъулъ. Цо нухалъ Курскалда рагъулаго цо бакIалда чIван ятун йиго гIолохъанай яс, инжит гьаюрай гьелъул нодоялда хьвай батун буго «Комсомолка» абун.

1943 соналъул 27 марталъ Хомутовский районалъул Ржев росулъ унеб букIун буго захIматаб рагъ, гьениб хвалилаб гуллица командир Сорокин лъукъун вуго. Бидулъ чвахулев командирасде аскIове ине ЖабрагIилие рес ккун гьечIо тушманасул гуллица. Гьеб ахIвал-хIалалда вукIадго цо заманаялъ ЖабрагIилида рагIула инхокьварисезул мацIалда гьаракь борхун абула «ХIасан, дубул гьибо лехьви?» (ХIасан дуе щиб ккараб?)-ян. «Дирни иш лъугIанин, дуца дуего цIодорлъи гьабе!»-ян данде жавабги гьабун буго добго инхокьварисезул мацIалда цогидас. Гьел рукIун руго КIванкьадаса ГIумаханги, ХIасанги. ЖабрагIилида гьезул цонигияв тIокIав вихьунги гьечIо. Цо заманаялъ кьвагъун бачIараб гуллица ЖабрагIил лъукъула ва гьев гIодове щапула, гьесда рагIулеб букIана живго гIадин лъукъун вагъаризе рес гьечIев командир Сорокинил «Магомедов, не смей падать!», «Вперед!» -абураб приказ. ЖабрагIил лъавудаса уна, цо заманаялъ вигьидал

сверухълъиялда сас къотIун батун буго. Гьенисан хьурщун цо гьитIинаб тIокъокье ун вуго. ЖабрагIилил бидулъ тIерхьарал чакмабазулъ бохдул гьороялъ, хIехьезе кIолареб унти букIун буго. Радал рогьидал ЖабрагIилида сверухъ вукIарав анцIила щуго солдат чIван ватун вуго, сверухълъиялда чIагояв чиги вихьун гьечIо. Гьаригьун, окопалъувеги хьурщун, носоца чакмабиги къотIун, гьоркьияб гурдеги бахъун, тIад шинелги рехун, лъавудаса ун, рекIеде вачIун, микьго сордо-къо бан буго ЖабрагIилица. ЖабрагIилица гIемер замана бан буго батIибатIиял госпиталазда.

1944 соналъул хаслихъе ЖабрагIил рокъове щола, гьеб заманалда инхокьварисел Ведено районалде гочизарун рукIана. ЖабрагIил хIалтIана налогалъулав агентлъун, фирмаялъул заведующийлъун, колхозалъул председательлъун, Чачаналда анцIила лъабго сонги бан тIадвуссуна Инхокьвари росулъе.

ЖабрагIил МухIамадов хвана херлъиялъул унтиялъ, вукъун вуго Инхокьвари росулъ.

Деньгаев ГIабдула

ТIинди росулъа ГIабдула Деньгаев 1942 соналъул марталда ахIана БагIараб Армиялде. Грузиялъул Гори шагьаралда аскIоб минометчикасул махщелалъе ругьунлъана ва хадув Бакуялда витIана. Гьенисан Советияб Кавказалъул фронталде ккана.

ГIахьаллъана Моздок, Ростов шагьарал эркен гьариялъулъ, сардилъ 166 полк гумузда рекIун Таманалъул бащдаб чIинкIиллъиялда рещтIуна ва гьитIинабго борхалъи тушманасухъа бахъула.

Крымалдасан 166 полк тIоцебесеб Белоруссиялъул фронталде рехула, гьениб гIор бахулаго бихьизабураб тIокIлъиялъе гIоло ГIабдулал каранда кенчIола «БагIараб цIва» орден.

1945 соналда нилъер аскарияз Кенисберг шагьар бахъизе гьабула гъужум, амма фашистазул командованиялъ чIухIун жаваб кьуна, зоб ракьалде борталиги, нужеда шагьар бахъизе кIвезе гьечIилан. Нилъеразе гьеб бахъизе гIемер заман хIажалъичIо.

ГIабдулаца жигараб гIахьаллъи гьабуна Берлин бахъулагоги.

КъурамухIамадов Динга

КъурамухIамадов Динга гьавуна Эчеда росулъ. Армиялде иналде цеве хIалтIана мугIалимлъун нилъер ва ЦунтIа районазда. 1939 соналъ байбихьана Советияб Армиялда хъулухъ гьабизе.

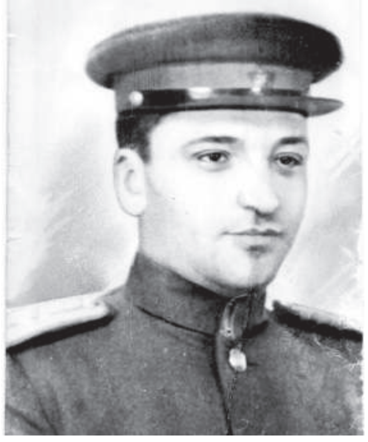

1941 соналъул декабралдаса 1942 соналъул декабралде щвезегIан вукIана кьвагъдохъабазул взводалъул командирлъун, 1943 соналда пулеметалъул ротаялъул командирасул заместительлъун, 1944 соналдаса 1947 соналъул январалде щвезегIан - батальоналъул командирлъун. Ункъо нухалъ лъукъана рагъда. 1947 соналъул 26 январалъ капитанасул чингун гьев рокъове тIадвуссана. Микьго соналъ халатбахъана гьесул рагъулаб нух.

Динга мустахIикълъана «БагIараб цIва» орденалъе ва гIемерал медалазе.

Армиялдаса тIад вуссун хадув хIалтIана мугIалимлъун.

Хвана 1966 соналъ, вукъун вуго Эчеда росдал хабалалъ.

4

КIудияб Бергьенлъиялъ - 77 сон

Рагъул гIахьалчагIазе абадияб рецц

3

ХIасанов МухIамадкерим

Гьигьалъа ХIасанов МухIамадкерим росдал ва районалъул анцI-анцI гIолохъабиго гIадин,

гIахьаллъана КIудияб ВатIанияб рагъда. ТIоцеве гьев жиндиего бокьун, гIарзаги хъван, гIахьаллъана 1939 соналъ байбихьараб гIурусазулгун финазул рагъда. Хадуб, рокъове тIадвуссине щвечIого, гIахьаллъи гьабизе ккана КIудияб ВатIанияб рагъулъги. ВатIанияб рагъда гьев гIахьаллъана Сталинградалъул ва Белоруссиялъул фронтазда, вагъана Курскиялда, рагъда чанго нухалъ лъукъаниги, цIидасан тIадвуссана фронталде. Рагъда гьесул аслияб махщел букIана пулеметалдаса квагьдей ва разведкаялде ин. ХIасановас жиндирго рагъда бугеб махщел бихьизабуна Кенигсберг шагьар бахъулаго.

Немцал гьужумалъе индал, жиндирго пулеметалъул цIадуца гьел гIодор регизаруна. Рихзун ккарал гитлеризаз артиллериялъул цIадуца ХIасановасул пулемет хвезабула ва живгоги лъукъула. Ругъунги бухьун, сержант ХIасановас рагъул майданалдаса нахъе инчIого, пулеметги кодобе босун, немцал гъуризе байбихьула. Гьелъул хIакъалъулъ хъван букIана «Боевой путь» газеталда командующий Березиница.

Рагъда командирги чIван, жинцаго нухмалъи гьабизеги ккана. Рагъда гьев вагъана щибго хIинкъи-къай гьечIого, бахIарчилъиялда. Гьединлъидал гьев кIоченчIо рагъуе нухмалъулезда. Гьев мустахIикълъана «Красная Звезда» ва «Орден Славы III степени" орденазе, «За отвагу», «За Победу над Германией» медалазе, гьединго щвана И. В. Сталиница гъулбасараб кIиго Баркалаялъул кагьатги.

Германиялда рагъ щведал квешго лъукъун, бохги гъурун госпиталалде ккола ва кIиго соналъ гьенив хутIула. КIиябго рагъда ва госпиталалда гьес бан буго ичIго сон. Рагъдаса тIад вуссун хадув гьев хIалтIана Гьигьалъ росдал колхозалда гIи-боцIул фермаялъул нухмалъулевлъун.

МухIамадкарим хвана 1967 соналъ, вукъун вуго Гьигьалъ росулъ.

ГIалиев МухIамад

ТIадгьакавариса ГIалиев МухIамад Армиялде ахIана 1939 соналъул 24 ноябралда. КIиго соналъги цIалун, Ленинградалъул тIадегIанаб рагъулаб училищеги лъугIизабун, гьесие кьуна младший лейтенантасул рагъулаб цIар. Гьебго мехалъ тушбабаз сверун ккуна Ленинград ва хъулухъ гьабизе ккана блокадаялда.

Командирлъи гьабизе ккана артиллериялъулгун пулемёталъул взводалъе, ункъо моцIалъ контрразведротаялъе. Немцаз Ленинград босизе кIвечIеб мехалъ, релъедал самолётаз диверсантал рехизе ва цIадулал бомбаби шагьаралде разе байбихьана. Ленинградалъул блокадаялда кинаб хIал букIараб нилъеда лъалабукIинчIо лъим, чед ва цогидаб кваналеб жо. Гьеб босизе я жанире, я къватIире ине рес букIинчIо, кинабгIаги кумек щвезе санагIалъиги букIинчIо. 200 грамм чадил ва чакар, гьебцин жиб-жиб богое щолеб букIинчIо. ГIемераб халкъ холеб букIана ракъиялъгун къечалъ, гьекъезе лъималъецин сордо-къоялъ иргаялда чIолаан.

Гьениб букIараб хIалалъул бицунаго рагIалде бахъинароян бицунаан МухIамадица.

Блокада биххун хадуб гIахьаллъана Польша ва Севериияб Буковина эркен гьариялъулъ. Лъукъана лъабго нухалъ. Блокадаялда вугеб мехалдаги захIматго лъукъана, Буковиналда госпиталалда сах гьавун хадубги команда кьолеб букIана разведротаялъе, 1946 соналъ рокъове вуссана.

МухIамадие щвана «БагIараб цIва» орден, Отечественнияб рагъул тIоцебесеб даражаялъул орден ва анцIила кIиго медаль.

Росулъе вуссун хадув хIалтIана росдал советалъул председательлъун, партиялъул райкомалъул инструкторлъун, колхозалъул председательлъун ва цогидалги хIалтIабазда.

МухIамад хвана 1991 соналъ, вукъун вуго ТIадгьаквари росулъ.

МухIамадов Давуд

КIудияб ВатIанияб рагъде Метрадаса арав 38 чиясул, 24 тIадвуссана, хутIарав 12 араб бакI лъачIого тIагIана.

Дир эмен МухIамадов Давуд рагъде араб мехалъ нижер хъизаналда цохIо яс гурони лъимал рукIинчIоян хвалеб буго жиндирго инсул хIакъалъулъ Давудов ХIабибица инсул хIакъалъулъ ракIалдещвеязда. Дол захIматал соназ дир эбел Аминатидаги, цогидал руччабаздаго гIадин, тIаде бегана рукъалъул магIишаталъулги колхозалъулги хIалтIи.

Рагъул кьогIлъилъун ккана гIолохъаби рагъул майданалда хутIи гуребги, лъимал бесдаллъиги, къороллъарал руччабиги. Гьезда тIад бегана рагъалъ чIунтизабураб магIишат цIидасан гIуцIиялъул хIалтIи.

Инсуца бицунаан гIурус мацI лъангутIиялъ, киве щиб бакIалда щвараваларин ракIалда чIолеб букIинчIин ва жиндир рукIарал мацI бицине лъангутIиялъ, жидедаго «тIад хъван» ратулаанин командиразда цадахъ рукIарал гIурус мацI лъалез.

ТIоцересел кьоязго рагъул коронир кканин жалин бицунаан инсуца. Рогьел загьирлъарабго немцаз гьужум байбихьулаанин, лъелазул аскаралгун танкаби гIахьаллъарабго нильераз гIарадабазул цогояб кьвагьиялъ гьужум нахъ чIвалеб букIанин.

Хадув гьев ккун вуго кавалеразул полкалде. Полкалъул чуял тIагIуна ва разведкаялъ цIех-рех гьабидал гьел ратана немцал ругеб рахъалда гIагарда гьезулазда гьоркь ккун. Гьел нахъе рачиналъул суал борхидал киналго руцIцIухIун хутIун руго. Цо гьалмагъгун цадахъ эмен ун вуго гьезда хадув, ва жидеразда тIаде немцазул цо чанго чуги бачун тIадруссун руго. Рагъул ахираб соналъ хIатIида ругьунги лъун, рагъуе ярагьунаревлъунги хъван, госпиталалдаса рокъове витIун вачIана эмен. Дагъистаналде поездалда вачIунаго, киве щваравали лъачIого, ккола Тбилисиялде ва гьалмагъзабаз регIула гьев рокъове.

Росулъе щведал байбихьула гIумрудул цIияб нух. ХIалтIана росулъ Тельманил цIаралда бугеб колхозалда, Болъихъ букIараб районазда гьоркьосеб леспромхозалда рохьихьан-хъаравуллъун, хадув - нилъер районалъул рохьил магIишаталда батIи-батIияб хъулухъазда. ГIезаруна лъабго васгун цо яс.

Давуд къадаралде щвана 1983 соналъ, вукъун вуго Метрада росулъ.

ЛатIипов МухIамад

2017 абилеб соналъул ихдал къадаралде щвана 92 сонил гIумруялде вахарав РичIагьанихъа ЛатIипов МухIамад. Гьев вукIана районалда хутIарав ахирисев рагъул гIахьалчи.

МухIамад ЛатIипов 1941 соналъ Гуржиязул Гори шагьаралда рагъуе хIадур гьавула ва лъабго моцIидасан витIула Харьковалде. МухIамадица бицунаан жакъаги жинда цебе чIезабулин доб гурхIел-рахIму, цIоб гьечIеб рагъ. Гьеб букIанин захIматаб, кьойил бадибе хвел къулараб, гIасияб рагьин абун. Тушманасул гуллица шапизабун букIанин гIолохъанлъи.

Гьанжего гьанже михьида хIур кIутIарав росуцояв, ХIадисил ГIабдулмаликгIагарав чи, тушманасул хвалилаб гуллида восун гIодов чIарбида лъуна. Бида вецIцIула вугев гьесие кумек гьабизе, хвалда цебе гьекъезе лъим кьезе, исламияб кьагIидаялъ тIад мусру жемун вукъизе, ахирияб нухда гьев тIовитIизе жиндие щвечIилан бицана МухIамадица, командирасул приказалде рекъон церехун гьужумалъе унел рукIиналъ. ГурхIел-цIоб гьечIел, чорхолъа чилъи тIагIарал немцазул фашистаз, цIоб-рахIму гьечIого хIакъир гьарун гъурулел рукIана кодоре щваралщинал нилъерал. Цадахъ вагъулев вукIарав, цо нилъер солдатасул чехьги бихьун, бакьалги къватIире риччан, хIобода вухьун ватун вуго. Нилъеразин абуни, асирлъуде росарал немцазул солдатазе гIакъуба-гIазаб гьабулеб букIун гьечIо.

Цо нухалъ МухIамад, рагъда лъукъун, тIадвуссун жиндирго рагъулаб часталде щола. Иргадулаб рагъда гьесул кваранаб гьеж лъукъула. ТIаде вачIарав кIиго солдатас гьев рикIкIада гьечIеб харил авлахъалда вахчизавула. Кваназе квен гьечIого, гьекъезе лъим гьечIого гьениб МухIамадица бан буго щуго сордо-къо. Лъукъарав гIечIого, цIороялъ хIатIалги гьорон руго. Гьенисан МухIамад санчасталде витIула, поездалда дандчIвала лъукъарав росуцояв МухIамад ва ТIадгьакавариса ГIизраил.

1944 соналъул байбихьуда иргадулаб рагъда тIадкъай тIубалаго МухIамадил хIатIал нахъойги цIороялъ гьорозарула ва санчасталде ине кола. Хадубккун рагъулал ишазе ярагьунаревлъунги вихьизавун МухIамад рокъове витIула.

Рокъове щведал МухIамад хIалтIана колхозалъул боцIул фермаялъул заведующийлъун, колхозалъул председателасул заместительлъун. Лъебералда щуго соналъ щибго мухь босичIого гьабуна росдае дибирлъи. Гьев вукIана гIун бачIунеб гIелалъе лъикIав насихIатчи. Жигараб гIахьаллъи гьабуна гьес районалъул жамгIияб гIумруялъулъги.

Материал хIадур гьабуна районалъул ветераназул Советалъул председатель МухIамад Шамсудиновас

БетIерав редактор
Малачдибиров
ГIубайдула СагIадулаевич
2-52-44

Жавабияй секретарь
Сажидова
Зульфия АхIмадовна
2-52-92

Редакциялъул
(издателасул) адрес: 368900
Дагъистан Республика,
ЦIумада район, Кьенгьара росу
Заводалъул къватI, 4

«ЦIумадисезул гьаракь»
газета гIуцIарал:
«ЦIумада район» муниципалияб
районалъул администрация

Газета къватIибе биччана
«Издательский дом «Дагестан»
ГАУялъул типографиялда.

Адрес: 367018,
МахIачхъала шагьар,
Насрудиновасул проспект, I «А»

Тираж - 1437
Газеталъул индекс:
51377 (бащдаб лъагIалие)
63302 (лъагIалие)

Макъалабазда рехсарал
хIужабазул, тарихазул бальголъи
гьорлъ бугел ва цогидалги
баяназул жаваб авторас кьола.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.
ПИ №ТУ05-00434
от 15 июля 2019 г.

Адрес электронной почты
GoIostsumady@maiI.ru